

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, ד' אב התשפ"ו

חולין ע"ט – חוששים לזרע האב בדינים שונים

שאלות:

1. ישראל רותם שתי פרדות לעגלה, האם הוא עובר איסור?

חוששים לזרע האב

- ראינו ששמואל פסק כדעת חנניה, שאיסור אותו ואת בנו נוהג גם בזכרים. הפסק הזה שחוששים לזרע האב עקבי לשיטתו של שמואל במסכת כלאיים לגבי הרבעת פרדים:
 - במשנה בכלאיים, רבי יהודה סובר: שפרדים שנולדו מאותה אם (למשל, משתי סוסות) מותר להרביע אותם זה בזה, אפילו אם האב של האחד הוא חמור ושל השנייה סוס. אבל פרד שנולד מסוסה, ופרדה שנולדה מחמורה – אסור להרביע אותם זה בזה.
 - שמואל מסביר שזו שיטת רבי יהודה, שסבור שלא חוששים לזרע האב והוולד מתייחס רק לאמו. אבל לשיטת חכמים שחוששים לזרע האב, כל הפרדים כולם נחשבים כמין אחד של תערובת ומותר להרביע אותם זה בזה. (ומכיון ששמואל כינה את דעת חנניה, חכמים מכאן לומדים שהוא פוסק כמותו).
- הגמרא מבררת האם לרבי יהודה פשוט שלא חוששים לזרע האב, או שהוא מסופק בעניין. הנפקא מינה היא: האם מותר להרביע ולד עם מין של אמו (למשל, פרד שנולד מסוסה וחמור – עם סוסה גמורה). אם רבי יהודה בטוח שלא חוששים לאב, ההרבעה הזו מותרת. אם הוא מסופק, הדבר אסור.
 - הגמרא מביאה נסיונות לברר את דעת רבי יהודה,
 - נסיון ראשון מהמשנה שראינו, שבה רבי יהודה אמר שכל מי שאמו סוסה אפילו שאביהם חמור אפשר להרביע אותם זה בזה, ולכאורה מדובר אפילו שהאבות שלהם שונים, אחרת מה החידוש, סימן שלא חוששים. אבל הגמרא דוחה את ההוכחה כי יתכן שמדובר שהאבות הם חמורים, ובכל זאת יש חידוש, שלא נאמר שיש כאן התערבבות חדשה של אב חמור עם אם סוסה, אלא הכל כבר מעורבב וכל הפרדים הם מין אחד זהה לא משנה ממה נוצרו.
 - נסיון שני להוכיח מבריייתא שבה רבי יהודה אומר שפרדה שתבעה זכר – לא מרביעים עליה סוס וגם לא חמור, אלא רק פרד כמוה. אם רבי יהודה בטוח שרק האם גורמת, היה מותר להרביע עליה את המין של אימה (סוס או חמור). הגמרא דוחה את הניסיון כי אולי מדובר שלא יודעים את המין של אימה.
 - הגמרא שואלת למה לא נבדוק בסימני הפרדה, שהרי אביי אמר שאפשר לזהות לפי עובי הקול של הפרדה אם אימה היא סוסה או חמורה, ורב פפא נתן סימנים באזניים ובזנב.
 - הגמרא מתרצת שאולי מדובר על בהמה אלמת וגדמת שאין לה זנב ואזניים.
 - בסוף, הגמרא מביאה את דברי רב הונא בריה דרב יהושע שכולם כולל רבי יהודה מודים שאסור פרי עם המין של האם, מכאן מוכח שרבי יהודה מסופק האם חוששים לזרע האב, כי אם הוא היה בטוח שלא חוששים, היה מותר.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

- הגמרא מביאה מעשה **שרבי אבא** הורה לשמשו לבדוק את סימני הפרדות לפני שהוא רותם אותו יחד לעגלה כדי להימנע מאיסור כלאיים, שלא יחבר שתי פרדות שהאמהות שלהן שונות, הגמרא מסיקה מכך **שרבי אבא** סובר שה"סימנים דאורייתא", ואפשר לסמוך עליהם לעניין כלאיים, ושליטתו בוודאות לא חוששים לזרע האב כי אחרת כולם מעורבבים וזהים.

2. האם מותר לשחוט בהמת כלאיים מצבי ותיישה, ביחד עם הבת שלה ביום אחד?

כוי וכלאיים בדין "אותו ואת בנו"

- הברייתא מביאה מחלוקת בעניין איסור אותו ואת בנו בכוי (שזה ולד של תייש וצבייה). **תנא קמא** אומר שאיסור אותו ואת בנו נהג גם בכלאיים וגם בכוי, **ורבי אליעזר** חולק וסובר שהאיסור נהג בכלאיים בולד שנולד מעז ורחל, אבל בכוי – לא נהג האיסור.
- **רב חסדא** **מסביר** שהמחלוקת היא בכוי שנולד מזיווג של תייש (בהמה) וצבייה (חיה).
- **רב חסדא** גם אמר:
 - שכולם מודים שאם השחיטה היא של אמא צבייה ובנה תייש – פטורים, מפני שהתורה אסרה רק **בהמה** ובנה ("שור או שה") ולא חיה (צבייה) ובנה.
 - וכולם מודים שאם השחיטה היא של אמא תיישה ובנה צבי – חייבים, מפני שהאם היא בהמה ("שה") והתורה אסרה לשחוט אותה ואת בנה, לא משנה מהו מין הבן.
- לכן הגמרא מבהירה שמדובר בתייש שבא על צבייה וילדה בת, והבת הזו גדלה וילדה בן (או בת). כעת שוחטים ביום אחד את הבת הזו ואת הנכד.
- **חכמים סבורים**: שחוששים לזרע האב. לכן הבת הזו (שאביה תייש) נחשבת בחציה כבהמה, וקיימא לן שדין "שה" חל גם על מי שהוא "שה ומקצת שה" (חלקי), ולכן חייבים על שחיטתה ושחיטת בנה ביום אחד.
- **רבי אליעזר סובר**: אין חוששים לזרע האב, וממילא אין בבת שום צד בהמה. ואפילו לא מקצת שה לחיוב.
- הגמרא מדגישה שזה שונה ממחלוקת **חנניה וחכמים** האם חוששים לזרע האב, כי יכול להיות שכאן גם לדעה שחוששים לזרע האב, אין איסור, אם סוברים שלא אומרים 'שה ומקצת שה'.

3. גמליאל שחט כבש שנולד מצבי ותיישה, הוא חייב לתת זרוע לחיים וקיבה לכהן?

זרע האב בכסוי הדם ומתנות כהונה

- המשנה **אומרת** שלא שוחטים לכתחילה כוי ביום טוב, ואם שחטו אותו – לא מכסים את דמו.
- הגמרא **מסבירה** שמדובר בצבי שבא על תיישה (כי בצבייה יש בטוח צד שחייב בכיסוי, וכולם מודים שאפילו במקצת צבי יש צורך לכסות). **חכמים** באמת מסתפקים בשאלה האם חוששים לזרע האב או לא (ומהטעם הזה הם אסרו 'אותו ואת בנו'):

- האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
- אם חוששים לזרע האב – הוולד הוא מקצת חיה (מצד אביו הצבי) ודמו טעון כיסוי מהתורה.
 - אם לא חוששים לזרע האב – הוולד הוא בהמה גמורה (מצד אמו התיישה) ודמו לא צריך כיסוי כלל.
 - לכן מחמת הספק, לא שוחטים אותו ביום טוב לכתחילה כדי לא להיכנס לספק חילול יום טוב (אם יכסה את הדם ללא צורך). ולכאורה רבי אליעזר שחולק על חכמים לא מסתפק אלא ברור לו שלא חוששים לזרע האב, אבל הגמרא מקשה על הדיוק הזה מדין מתנות כהונה זרוע, לחיים וקיבה (ששייכים רק בבהמה) בכ"י:
 - הבריייתא אומרת שבכ"י שבא מצבי ותיישה:
 - לדעת חכמים: חייב בחצי מתנות כהונה. כי מצד אמו התיישה הוא בהמה וחייב במתנות, אבל מצד אביו הצבי הוא חיה ופטור. לכן הבעלים נותן לכהן חצי מהמתנות, ועל החצי השני אומר לכהן: "תביא ראיה שלא חוששים לזרע האב והוולד הוא כולו בהמה וטול".
 - לדעת רבי אליעזר: כ"י פטור לגמרי ממתנות כהונה. והגמרא מקשה, אם לדעתו בוודאות לא חוששים לזרע האב, הרי צריך לתת את כל המתנות, כי האם תיישה? לכן הגמרא מסבירה שגם רבי אליעזר מסופק בדין זרע האב, אבל הוא פוטר לחלוטין מפני שהוא סובר את הכלל: "שה – ולא מקצת שה". וזו המחלוקת בין רבי אליעזר לחכמים.
 - ובמקרה הזה לשיטתו, דין מתנות כהונה חל רק על בהמה שהיא "שה" שלם, ומכיוון שיש כאן ספק שמא הוא רק חצי שה (מצד אמו) – הוא פטור מהמתנות לחלוטין.
 - ולפי ההבנה הזו **רב פפא** מסכם בדף הבא את הדינים השונים לעניין כיסוי הדם, מתנות כהונה, ואותו ואת בנו.